

Центр вивчення українського консерватизму
ім. В'ячеслава Липинського
Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського
(США)

В'ячеслав Липинський

СПАДЩИНА

Історичні студії,
монографії
Суспільно-політичні твори
Епістолярій
Щоденники

ТЕМПОРА



В'ячеслав Липинський. Відень, 1926 р.

(Архів Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського, США)

Епістолярій

В'ячеслав Липинський

ЛИСТИ

Т — Ч

Відповідальна редакторка
Тетяна Осташко

Том XVI

Темпора 2024

ЗМІСТ

<i>Осташко Т. «І все, що я писав, мені боліло...»</i>	11
---	----

ЛИСТИ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО	45
-------------------------------------	-----------

Володимиру Темницькому № 1	45
Михайлу Тимофіїву №№ 2–8	47
Михайлу Тишкевичу № 9	55
Юрію Тищенко № 10	58
«Товариству допомоги для української шкільної молоді в таборах інтернованих у Польщі» №№ 11–12	62
«Товариству св. Володимира Великого князя України-Руси» у Празі № 13	66
Товариству «Українська Бесіда» у Відні № 14	67
Товариству «Український стяг» № 15	68
Товариству «Український стяг» у Берліні №№ 16–17	69
Товариству «Український стяг» у Львові № 18	71
Івану Токаржевському-Карашевичу №№ 19–34	72
Євгену Томашевському №№ 35–47	106
Степану Томашівському №№ 48–65	138
Борису Трохимовичу № 66	172
Українському Академічному комітету у Празі № 67	178
Івану Федьковичу-Гординському № 68	179
о. Михайлу Фіраку №№ 69–71	182
Івану Франку № 72	200
Михайлу Ханенку №№ 73–74	205
Андрію Холоневському № 75	211
Івану Хоменку № 76	215
Центральній управі об'єднаних українських хліборобських організацій № 77	218

Климентію Чайці №№ 78–80	222
Андрію Чайковському №№ 81–84	228
Василю Чаплі № 85	237
Євгену Чикаленку №№ 86–157	238
Примітки	334
Іменний покажчик	512
Географічний покажчик	524
Summary	533
Streszczenie	535
ФОТОДОДАТОК	537

«І ВСЕ, ЩО Я ПИСАВ, МЕНІ БОЛІЛО...»

У черговому томі епістолярної спадщини В'ячеслава Липинського вміщено 157 листів ученого до адресатів із прізвищами від «Т» до «Ч». Переважна більшість із них (листи до Михайла Тимофіїва, Михайла Тишкевича, Івана Токаржевського-Карашевича, Євгена Томашевського, Михайла Ханенка, Андрія Холоневського, Івана Хоменка, Климентія Чайки, Андрія Чайковського та низки громадських установ) опубліковані вперше. Оригінали цих листів В. Липинського зберігаються в Історичному архіві Української греко-католицької церкви в Римі, а електронні копії — у колекції Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського у Філадельфії (США) — (СЄДІ). Листи В. Липинського до І. Токаржевського-Карашевича перебувають в Архіві Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Нью-Йорку. На замовлення СЄДІ цей епістолярій був скопійований для подальшого вивчення.

Частина листів ученого (С. Томашівському, о. М. Фіраку, І. Франку) були надруковані у другій книзі наукового збірника «В'ячеслав Липинський та його доба»¹. Ці листи збереглися в колекціях Центрального державного історичного архіву України у Львові та Відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Епістолярій В'ячеслава Липинського до Євгена Чикаленка, який зберігається в Архіві ім. Д. В. Антоновича Української вільної академії наук у США (УВАН) (63 оригінальні листи та листівки), був надрукований у третій книзі

¹ В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 2. — К., 2010 — С. 361–381, 509–518.

наукового збірника «В'ячеслав Липинський та його доба»^I. Також 9 оригінальних листів В. Липинського до Є. Чикаленка, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, у 2007 р. опублікувала Н. Миронець^{II}.

* * *

Листи В. Липинського до різних адресатів становлять ліву частку його приватного архіву. У багатьох із них яскраво відбивається особистість автора, розкривається принциповість і послідовність в ідейних переконаннях, щира любов до України. «Моя література, в моїх листах. І все, що я писав, мені боліло», — писав В. Липинський до В. Стефаника^{III}.

У пропонованому листуванні В. Липинського привертають особливу увагу найбільш великі за обсягом і кількістю кореспонденцій збірки до того чи того адресата. Вони свідчать про інтенсивність, давні та тривалі зв'язки В. Липинського з ними. Йдеться насамперед про Івана Токарежівського-Карашевича, Євгена Томашевського, Степана Томашівського та Євгена Чикаленка.

Зустріч Є. Чикаленка з молодим В. Липинським, який познайомився з українським національно-визвольним рухом ще на шкільній лаві, відбулася на зламі XIX і XX ст^{IV}. Наприкінці 1890-х років В. Липинський, учень Першої Київської гімназії, приєднався до гурту молоді «салону Марії

^I В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 3. — К., 2013. — С. 545–623.

^{II} Миронець Н. Листи В'ячеслава Липинського до Євгена Чикаленка (1909–1918 роки) // Український археографічний щорічник. — Вип. 12. — 2007. — С. 489–516.

^{III} Архів Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського у Філадельфії (США) (далі — Архів СЄДІ). — I–5–14.

^{IV} Див.: В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 1. — К., 2010. — С. 433–434.

Требінської», яка винаймала помешкання у Є. Чикаленка в будинку № 56 по вулиці Маріїнсько-Благовіщенській у Києві. Гурток був нелегальним, і під орудою старших і досвідчених учасників «салону» молодь втягувалася в суспільно-політичні й національно-культурні справи¹.

Центральними фігурами в «салоні Требінської» були історики — Микола Василенко й Василь Доманицький, учень Володимира Антоновича. Тут, як згадувала Наталя Полонська-Василенко, «зустрічалися люди різного віку, різних політичних переконань, різних фахів, але об'єднані одним почуттям — любов'ю до України». Серед них вона називає Ореста Левицького, українського історика, майбутнього академіка УАН; українського історика Володимира Щербаня; редактора «Киевской старины» Володимира Науменка — майбутнього міністра освіти Української Держави; відому українську громадську діячку Софію Русову; корифеїв української сцени: Миколу Садовського, Опанаса Саксаганського й Марію Заньковецьку та ін.¹¹

До молодії генерації «салону Требінської», який поступово став «збірним пунктом» для учнів цілого Києва», поряд із господарями Лесею (Оленою) та Дмитром Требінськими, належали гімназійні друзі В'ячеслава Липинського Борис і Сергій Матюшенки, сини Євгена Чикаленка: Левко, Петро та Іван, двоє синів Ореста Левицького, сини Тадея Рильського — Ян, Богдан і Максим. Серед старших за віком представників молоді Наталя Полонська-Василенко згадує Климентія Квітку. У листуванні з Євгеном Чикаленком майбутній ідеолог українського консерватизму не раз цікавився, як склалася доля його друзів молодих років, зокрема Богдана Рильського, якому Липинський намагався передати листа з еміграції через Петра Чикаленка (див.

¹ Полонська-Василенко Н. З молодих років В'ячеслава Липинського // В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 3. — С. 444.

¹¹ Там само. — С. 445–450.

№№ 152, 154, 155). Очевидно, що зустрічі та дискусії, які точилися в «салоні Требінської» щосуботи, продовжувалися на сходинах щопонеділка в Чикаленків. Про одну з них згадує у своєму листі до нього В. Липинський (№ 139).

Євгена Харламповича Чикаленка без перебільшення вважають впливовим конструктором українського національно-визвольного руху, рупором якого в першому десятилітті ХХ ст. стала газета «Рада» (у 1905–1906 рр. — «Громадська думка»). Саме зі співробітництва із цим часописом розпочав свою наукову діяльність В. Липинський, про що він сам зазначив в автобіографії^I. Першою його публікацією був огляд науково-популярної літератури польською мовою, яку він вважав за доцільне перекласти й видати українською, — «На увагу нашим видавництвам (Матеріал до нашої популярно-наукової літератури)»^{II}. В. Липинський був певен, що в польській літературі було чимало цікавих видань природничого та культурно-просвітнього характеру, не позначених шовіністичним духом, які варто було видати в Україні. У такий спосіб можна було значно урізноманітнити зміст видань українською мовою і збагатити її тематично. Протягом 1908–1912 рр. В. Липинський видав у газеті «Рада» 18 статей^{III}, більшість яких була присвячена актуальним питанням польсько-українських взаємин на території Великої України та Галичини^{IV}.

Як відомо, від 1908 р. В. Липинський починає активну діяльність з навернення польської та колонізованої шляхти

^I Див.: В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 2. — С. 442.

^{II} Липинський В. На увагу нашим видавництвам (Матеріал до нашої популярно-наукової літератури) // Рада. — № 62. — 14 (27) березня 1908. — С. 2–3.

^{III} Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії: Твори. Суспільно-політичні твори. — Т. 1. — К.-Філадельфія, 2015. — С. 607.

^{IV} Докладніше див.: Передерій І. В'ячеслав Липинський як співробітник першої української щоденної газети «Рада» (1908–1914 рр.) // Український історичний журнал. — 2011. — № 1. — С. 71–90.

Правобережної України до українства і здобуває підтримку групи, яка нараховувала близько 35 членів^I. Вони називали себе «українцями польської культури» або «римо-католицькими українцями». Дмитро Дорошенко, якого Федір Матушевський познайомив у цей час із майбутнім ідеологом українського монархізму, згадував, що В. Липинський «уже був відомий в українських кругах з того, що він об'їхав цілий ряд міст на правобережній Україні, виголошуючи відчити, в яких закликав місцеве польське громадянство до повороту до своєї, себ-то до української народности»^{II}. Наслідком таких подорожей стало видання книжки «Шляхта на Україні: її участь у житті українського народу на тлі його історії», надрукована польською мовою у Кракові 1909 р. «Ця книжка наробила великого розголосу, — зазначав Д. Дорошенко, — поляки її скуповували по книгарнях і нищили»^{III}.

22 лютого 1909 р. відбувся з'їзд українців польської культури, організований В. Липинським, про який у своєму щоденнику згадує Є. Чикаленко^{IV}. Він зокрема занотував свої враження від зібрання, на яке був запрошений. «Виявилось, що між ними є елементи двох відтінків: одні з них називають себе українцями польської культури, вважають себе по походженню за українців, діди-прадіди яких змінили віру й мову, поробились поляками-католиками, — писав Є. Чикаленко. — Другі вважають себе поляками з діда-прадіда, але, живучи серед українського народу, вважають своїм обов'язком допомагати культурному розвитку цього народу»^V.

^I Дорошенко Д. З перед тридцяти літ (До історії заснування «Przeglądu Krajowego» в Києві) // В'ячеслав Липинський та його доба. — Кн. 3. — С. 461.

^{II} Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле, 1901–1914. — К., 2007 — С. 140.

^{III} Там само.

^{IV} Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917). — К., 2011. — С. 62.

^V Там само.

ЛИСТ ВОЛОДИМИРУ ТЕМНИЦЬКОМУ¹

Темницький Володимир Миколайович (1879–1938) — український громадсько-політичний діяч, публіцист, правник. Народився на Тернопільщині в родині греко-католицького священника. Освіту здобув у Краківському, Віденському та Львівському університетах. Один із засновників напівлегальної молодіжної організації «Молода Україна» (1899–1903) і редактор її часопису. Активний діяч Української соціал-демократичної партії (УСДП), у 1914–1918 рр. — голова управи партії. Під час Першої світової війни — член Бойової управи Українських січових стрільців, Головної Української ради у Відні та активний діяч Союзу визволення України. За Директорії — товариш міністра, міністр закордонних справ у кабінеті Б. Мартоса (24.04–26.08.1919). Координував діяльність дипломатичних представництв УНР в Європі, спрямовану на досягнення міжнародного визнання республіки та одержання військової допомоги з боку західноєвропейських країн. Після повернення в Галичину в 1921 р. відновив адвокатську практику, брав активну участь у кооперативному русі. З 1928 р. — віцепрезидент УСДП. Автор численних статей суспільно-політичної те-

¹ У листуванні В. Липинського максимально збережено оригінальний правопис автора. Для зручності прочитання було уніфіковано розбіжності в написанні однакових слів та виправлено авторські описки. Тут і далі посторінкові примітки упорядників, за винятком тих, чиє авторство позначено окремо.

матики в галицькій пресі. У 1930–1934 рр. — член Тимчасової ради міста Львова.

№ 1

До Вельможного Пана Міністра Закордонних Справ
Української Народньої Республіки

Вважаючи, що взятий послідніми часами курс [у] внутрішній політики Директорії¹ і Правительства Української Народньої Республіки веде Державу до загибелі, що такими фактами, як розстріл Отамана Балбачана², Правительство Української Народньої Республіки стало виразно на шлях партійного терору, прошу Вас, Вельможний Пане Міністре, зараз же звільнити мене, як не належачого до сучасних правительственних партій — з посади Посланника Української Народньої Республіки у Відні, бо одержавши вчора від п. Сотника Індишевського³ офіційальні вісти про події в Україні, не можу далі репрезентувати таке Правительство, котрого діяльність, після мого переконання, стала державним і національним злочином.

Вячеслав Липинський

у Відні, 26 Липня 1919 року⁴

(Архів Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського (Філадельфія, США) (далі — Архів СЕДІ). Електронна копія колекції В. Липинського в Історичному архіві Української Греко-Католицької Церкви у Римі (далі — Електр. копія архіву В. Липинського. — VL-036–0049. Оригінал, машинопис, автограф).

№№ 2–8

ЛИСТИ МИХАЙЛУ ТИМОФІЇВУ

Тимофіїв Михайло Михайлович — український громадсько-політичний діяч, учений-економіст. У 1919 р. — товариш міністра продовольства та товариш міністра торгу і промисловості в уряді В. Чехівського (26.12.1918–13.02.1919), й товариш міністра народного господарства в уряді С. Остапенка (13.02–23.04.1919). Один із засновників і активний діяч Українського союзу хліборобів-державників, член Ради присяжних УСХД. У 1922 р. виїхав до США, де завдяки своєму впливовому становищу в українських громадських установах сприяв видавничій роботі гетьманців, зокрема виданню праць В. Липинського. Автор публікацій економічної тематики в «Хліборобській Україні».

№ 2

Дорогий Михайло Михайловичу!

Посилаю Вам для прочитання листа С[ергія] Мих[айлови]ча [Шемета]⁵. З огляду на цей лист думаю завтра о 5.40 рано поїхати і завтра же у вечері назад вернуть. Як маєте може охоту проїхатися зі мною до Відня, тоб-то, як маєте може теж якесь діло, то буде мені дуже приємно відбути цю подорож з Вами вмісті. Вітаю Вас сердечно.

Ваш В. Липинський.

25.VIII.1920¹*(Там само. — VL-033–0944. Оригінал, автограф).*

¹ Текст В. Липинський записав на поштовому конверті відправлення М. Тимофіїва.

№ 3

27.III.1922

Reichenau N[ieder] Ö[sterreich]

Дорогий Михайло Михайловичу!

Переслані на моє ім'я для нашої віденської каси 3 тис[ячі] марок одержав. Чи не зручніше одначе переводити ці гроші через банк на ім'я Крилача⁶ або на «Хліб[оробську] Україну»⁷. Вирішіть цю справу з Сергієм Михайловичем [Шеметом], який, згідно з нашою постановою, завідує нашими грошовими справами.

Долученого листа будьте ласкаві передати Сергію Михайловичу [Шемету]. Коли ж він вже виїхав з Берліна, то листа цього не¹ пересилайте йому, а поверніть зараз¹¹ мені.

Ширше напишу до Вас пізніше. Сьогодні і взагалі тепер страшенно багато маю праці, то й здоров'я, як звичайно на весні, не важне. Чи одержали послані на Ваше ім'я 3 листи для Сер[гія] Михайл[овича] [Шемета] і картку до Вас.

Найсердечніше вітаю Вас

Ваш В. Липинський

(Там само. — VL-033–0945. Оригінал, автограф).

№ 4

До М. Тимофіїва

[Б/Д] 1922

1. Повторення історії з Союзом Хліборобів⁸ з Протофісом⁹ — ел[ементом] спекулянтським зводять [нанівець] елементи державно-творчі.

2. Проти того, щоб Шемет і Гол[іцин]¹⁰ творили одну організацію.

¹ Слово автор підкреслив двічі. Далі у листах упорядниками листування позначена правка автора, за виключенням випадків, які окремо вказані.

¹¹ Слово вставлене, написане над рядком.

3. Окремого органу предст[авництва] пол[ітичного] для пром[исловців] не може бути мови. Представництво класове в Ген[еральній] Раді¹¹. Вони ел[ементи] економічно-творчі, ми державно творчі: армія і плуг, без яких вони ніщо. Цей авторитет треба зберегти.

4. Зіньковського¹² лист можна помістити по скінченню моїх «Листів до [братів-]хліборобів»¹³.

5. Прошу пояснення що до статті Донцова¹⁴ і перестерігаю по хитанням по гурткам.

Хл[іборобський] Центр

I I

I I

Хл[іборобська] орг[анізація] Промисл[ова]
орг[анізація]^I

(Там само. — VL-033-0955-0956. Чернетка без початку).

№ 5

20.II.1924

Reichenau N[ieder] Ö[sterreich]

Дорогий Михайло Михайловичу!

8-го Лютого вислав Вам звичайного листа (чи одержали?), а оце перед хвилиною одержав Вашого з д[ня] 5.II. Реклама така неможлива — вона мене і^{II} нас осмішує і прошу його замінити, щоб і не було більше^{III}.

[В. Липинський]

(Там само. — VL-033-0953-0954. Чернетка без закінчення).

^I Схему накреслив автор листа.

^{II} Два слова вставлені, написані над рядком.

^{III} У лівому куті автор листа дописав по вертикалі: «1) Ваші думки справедливі. 2) Поїздка до Берліну. 3) Мій стан. 4) Безсонов. 5) Реклама (слово перекреслено автором. — Упор.). 6) Сава (два попередні слова закреслені автором. — Упор.).

№ 6

До п. М. Тимофіїва

Копія

27.VII.1926

Reichenau N[ieder] Ö[sterreich]

Дорогий Михайле Михайловичу!

Вашого листа з дня 5.VII. одержав. Сердечно Вам за нього дякую. Описую Вам зараз в кількох словах на Вашу адресу в надії, що цей лист застане ще Вас там. На «Свободу»¹⁵ писати вважаю недоцільним, бо там вже нема прихильного нам Лотоцького¹⁶, а Ревюки, Мишуги¹⁷ і т. д. напевно листа мого до Вас сконфіскують.

З висловленими Вами думками в засаді вповні погоджуюсь, Ваші пляни та тактику вважаю правильними і од¹ душі бажаю, щоб Бог поміг Вам їх здійснити. Роблю тільки одно застереження: працюючи в своєму напрямі, не переривайте духового зв'язку з нами і з нашим рухом. Це значить піддержуйте листування з нами і читайте пресу нам прихильну, отже напр[иклад] «Січ» і «Америку»¹⁸, в якій до речі тепер співробітничав, завдяки допомозі Назарука¹⁹, перебуваючий в Парижі Микола Василевич [Кочубей] (під псевд[онімом] М. Лівобережець)²⁰. Це єсть мінімум тієї громадської праці, яка од Вас вимагається. На ніяке емігрантське пустомельство — про яке пишете — Вас не намовляю, але цей духовий зв'язок з нами і з нашим рухом мусите задержати, бо він потрібний і Вам і нам. Вам — тому, що без нього Ви утонете в Американським морі і — як чужий йому — станете третьорядним американцем, замість бути першорядним Українцем. Нам — тому^{II}, що в наших безмежно тяжких становищі кожна духова поміч, і зокрема Ваша, потрібна для того, щоб не розсипатись і видержати

^I Слово дописав В. Липинський.

^{II} Слово дописав В. Липинський.

вкупі, а не поодинці, до слушного часу. Вірю глибоко, що духового зв'язку з нами Ви не загубите і що вище окреслений мінімум громадської праці Ви для нашого спільного діла дасте.

В моїм особистім життю мають наступити великі зміни. Завдяки невтормим заходам Пана Гетьмана²¹, в Берліні засновується Укр[аїнський] Науковий Інститут²², поки що на один рік і поки що з 4 катедрами. На одну з них запрошено мене. Я довго відмовлявся, бо виїзд з Райхенау з моїм теперішнім здоров'ям, перед закінченням моїх «Листів [до братів-хліборобів]» — працею цілого життя — вважаю для себе катастрофою. Але Пан Гетьман настоює на тім, щоб я переїхав, вважаючи мою присутність там необхідною. Станеться це певно в другій половині Вересня (Септембра)²³. До того часу пишіть мені сюди, а далі пишіть на адресу Пана Гетьмана для мене. Свою нову адресу Вам пришлю як тільки одержу од Вас листа з Вашою.

Підписано р[укою] в[ласною]:

В. Липинський

(Там само. — VL-035-0517. Машинописна копія, автограф М. Савур-Ципріяновича).

№ 7¹

18.VIII.1927

Neü-Finkenkrüg b[ei] Berlin

Дорогий Михайло Михайловичу!

До мене дійшли слухи про Ваші непорозуміння з Григоровим²⁴. Недуга і виїзд з Берліну, що вже має швидко

¹ Оригінал листа, на першій сторінці вгорі дописав М. Савур-Ципріянович: «Лист почта звернула». У верхньому лівому куті автор дописав: «Куверт одісланий М. М[ихайловичу] [Тимофіїву]. 8.XI.1930».

наступити, не дають мені змоги займатись біжучими справами. Але я спокійний, що поки на чолі нашої [Гетьманської] Управи²⁵ стоятиме Микола Василевич [Кочубей], вони всі будуть вирішені тактовно і як слід. Так само, маю надію, буде вирішено і це непорозуміння.

Отже не входячи в його суть, пишу цього, зовсім приватного листа до Вас, бажаючи звернути Вашу увагу на один бік цієї справи. А саме: не забувайте, Дорогий Михайле Михайловичу, що на Вас еміграція в Америці дивиться, як на нашого представника, а ми тут всі, як на перебуваючого в Америці члена нашої Ради Присяжних²⁶. Це накладає на Вас обов'язок великої обережності в подібного рода, грошево-персональних, справах. Моя порада Вам: подібного рода справ взагалі з українцями не вести, бо це народ по своїй легкодушності, несловності, брехливості і романтизмі, до серйозних бізнесів мало придатний. А в данім випадку моє велике прохання до Вас: закінчіть справу з Гриневецьким так, як подобає членові Ради Присяжних і як це подобає Вам, якого ми всі, а я з'окрема, любимо і поважаємо.

В надії, що так буде, сердечно цілую Вас.

Ваш В. Липинський

Р. С. Куди виїду — ще не знаю. Як що захочете до мене написати — адресуйте на Миколу Василевича [Кочубея], або Михайла Петровича [Савур-Ципріяновича]²⁷. Як десь вже оселюся — пришлю Вам адресу. Почуваю себе, як старий журавель восени, що, стративши літом рештки сил і здоров'я, мусить летіти у вирій.

В. Л[ипинський]

(Там само. — VL-035-0518-0520. Оригінал, автограф).

№ 8¹

До М. М. Тимофіїва в Шікаго

Копія

Бадег, 8.XI.1930

Дорогий Михайло Михайловичу!

Давно вже не мав я такої радості, як оце одержавши листа од Вас. Радію, що моя віра до Вас не оказалась, як у відношенню до стількох інших людей, неоправданою. І радію, що Ви, почувши про нашу біду, зразу озвались і що в цій тяжкій хвилині ми знов разом з Вами.

Мій останній лист до Вас повернули назад, і тому я більше до Вас не писав. Про ці роки багато де-чого треба було-би Вам описати. Відкладаю це на інший раз, а тепер диктую Михайлу Петровичу [Савур-Ципріяновичу] оцих кілька рядків в найважливіших справах, щоб лист цей якнайшвидче дійшов до Вас.

«Діло»²⁸ з моїм «Комунікатом»²⁹ вишлю Вам позавтра, бо там треба одну частину з бракуючого числа переписати, а Михайло Петрович [Савур-Ципріянович] тепер дуже занятий.

Адресу Николи Василевича [Кочубей] до цього долучаю. Якраз одержав я листа од нього з проектом їхати до Америки. Річ у тім, що туди поїхала вже його родичка, яка має підшукати йому місце гувернера. Ходить тільки о переїзд Николи Василевича [Кочубей] туди. Це для нас незвичайно важно, бо, як вже певно знаєте Гриневецький, під впливом мабуть Олександра Шаповала³⁰, пішов за ванзейцями³¹. Я певний, що всі січовики, а саме краща їх частина, туди не підуть. Але їм все це треба в'яснити. Листуванням цього зробити неможливо. Ось тому для нас незвичайно важно, щоб туди поїхав Никола Василевич [Кочубей].

¹ Вгорі листа рукою автора дописано червоним олівцем: «Цю копію б[удьте] л[аскаві] мені відослати В. Л[ипинський]».

Дорогий Михайло Михайловичу! Ви, коли хочете, можете зробити багато. Про це, згадуючи Вас, говорили ми з моїм братом Станіславом³², який по багатьох літах небачення, одвідав мене. Сьогодні настав для нас знов переломовий час. Зверніться до розумніших і порядніших січовиків, та постарайтесь зібрати серед них суму, потрібну на поїздку Николи Василевича до Америки. Це буде найбільша поміч вашому ділу, яку під цю хвилину можете зробити. Ви знаєте, що я не звик бити по пустому на тривогу. Тому цим разом послушайте мене і зробіть все можливе.

Підписано: В. Липинський в[ласною] р[укою]

(Там само. — VL-031-0774. Машинописна копія, автограф М. Савур-Ципріяновича).

ЛИСТ МИХАЙЛУ ТИШКЕВИЧУ

Тишкевич Михайло Станіславович (1857–1930), граф — український громадсько-політичний діяч, меценат, дипломат, історик та археолог. Народився на Київщині в сім'ї уманського повітового маршалка. Освіту здобув у Петербурзькій академії мистецтв. Українською справою захопився під впливом В. Антоновича. Пропагував серед української шляхти ідею автономії України, був ініціатором заснування Ліберально-консервативного союзу шляхти і земельних власників (1906). Виступав у російській, польській і французькій пресі з обороною українських національних інтересів. Був меценатом Українського наукового товариства в Києві, низки українських часописів, фінансово підтримував українських і польських митців і письменників. У 1919 р. був призначений першим українським дипломатичним представником при Ватикані, у 1919–1920 рр. очолював українську делегацію на Мировій конференції в Парижі й надзвичайну дипломатичну місію УНР у Франції. Автор численних публікацій з історії України, українського письменства, українських пам'яток за кордоном, зокрема виданих французькою та італійською мовами: «*Literature Ukrainienne*»; «*Documents historiques sur L'Ukraine ef ses relations avec La Pologne, La Russie e La Suede (1569–1764)*» та «*L'Ukraine de vant La Conference de La Paix*». Останні роки життя мешкав у родині сина поблизу Познані.

М. Тишкевич^I1919^{II}

Вельможний Пане Графе!

Дуже і^{III} дуже сердечно дякую Вам за Ваш ласкавий лист і за Вашу^{IV} прекрасну і так на часі видану книжку³³. Доказ Вашої пам'яті тим цінніший і дорожчий^V для мене, що в Вас, Пане Графе, я все бачив і бачу найстаршого віком і заслугами представника тієї ідеї зєднання і співпраці^{VI} укр[аїнської] шляхти з цілим^{VII} укр[аїнським] народом, котра навіть в теперішні^{VIII} часи всяких «большовизмів» однаково для^{IX} мене дорога і, думаю, для Держави і Народу нашого важна. Ваша^X гадка про створення несоціалістичної укр[аїнської] політичної партії розуміється^{XI} зовсім слухна, а доказом того те, що само життя у нас в послідні часи^{XII} пішло в цім напрямі. Під теперішній час ми маємо дві такі партії, одна, коли можна так назвати міщанська, складена переважно з бувших [українських] с-фів³⁴ — се партія національно-республіканська, котра в теперішнім кабінеті має навіть свого представника м[іністра] рільництва Архипенка³⁵.

Друга партія аграрна, котра під назвою [української] хліборобсько-демократичної³⁶ основана літом 1917 року^{XIII}

^I Прізвище дописав угорі листа М. Савур-Ципріянович.

^{II} Дату дописав М. Савур-Ципріянович.

^{III} Попереднє слово закреслено.

^{IV} Слово вставлене, написане над рядком.

^V Два слова вставлені, написані над рядком.

^{VI} Слово вставлене, написане над рядком.

^{VII} Слово вставлене, написане над рядком.

^{VIII} Слово вставлене над рядком замість закресленого.

^{IX} Слово вставлене, написане над рядком.

^X Попередні два рядки (14 слів) закреслено.

^{XI} Слово вставлене, написане над рядком.

^{XII} Два слова вставлені, написані над рядком.

^{XIII} Попередні п'ять слів закреслені.

при співучасті Шеметів Миколи і Володимира^I, Миколи Міхновського³⁷, Донцова і инш. Партії цій співчують Леонтович і Чикаленко³⁸, спирається вона на заможнішим селянстві, належу до неї і я, вона відограла досить визначну ролю в проголошені Гетьманщини³⁹ II.

Отже єсть у нас^{III} дві^{IV} несоціялістичні партії. Програми їх, котрих тут на жаль під рукою не маю, постараюся дістати і Вам послати^V.

До сина Вашого до Інсбруку вишлю листа з слідуючим курієром. Ваш лист, Пане Графе, прийшв до мене з великим запізненням і взагалі кореспонденція з Швайцарією на моє ім'я ходить досить нерегулярно, отже я все волю писати через курієрів, і тим пояснюється моє запізнення з відповідю Вам, за що уклінно прохаю ласкаво мені вибачити.

Незвичайно тішуся, що Ви, Пане Графе, призначені послом при Св. Столиці Апостольській⁴⁰. Се незвичайно важний пост для нашої Держави взагалі, а^{VI} враз з тим для наших українських репатріантів⁴¹ з'окрема.

Бажаю Вам якнайбільше успіху в Вашій праці

[В. Липинський]

(Там само. — VL-033-0957-0958. Чернетка).

^I Три слова вставлені, написані над рядком.

^{II} Вісім слів вставлені, написані над рядком.

^{III} Два слово вставлені замість закресленого слова «такі».

^{IV} Наступне слово закреслено.

^V Наступні п'ять слів закреслені.

^{VI} П'ять слів вставлені, написані над рядком.

ЛИСТ ЮРІЮ ТИЩЕНКУ

Тищенко Юрій Пилипович (псевд.: Ю. Азовський, Галайда, Ю. Сірий та ін.) (1880–1953) — український громадський діяч, книговидавець, перекладач, публіцист і письменник. Родом із Таврійської губернії. Після закінчення вчительської семінарії деякий час вчителював. Належав до УСДРП, співпрацював із тижневиком «Земля і воля». З 1907 р. — співробітник «Літературно-наукового вісника». Один із засновників видавництва «Українська хата» (1909), брав участь у видавничих проєктах НТШ та видавництва «Лан», виданні часописів «Дзвін», «Рада», «Світло», «Село» та ін. Через політичні погляди змушений був емігрувати. Під час перебування у США став організатором книгарні Українського народного союзу та співредактором газети «Свобода» (1914). Сприяв виданню творів В. Винниченка, був координатором діяльності осередків УСДРП на Катеринославщині та Харківщині (1914–1915), один із ініціаторів створення партійного тижневика «Слово». Засновник видавництва «Український учитель» (1917–1919), яке видавало журнали «Світло» й «Українська школа» та перші українські підручники. У 1919 р. переніс їхнє видання до Відня. З 1920-х років жив у Чехословаччині, де також займався книговидавничою справою. Належав до Закордонної групи УКП (1919–1921), співпрацював із тижневиком «Нова доба» та журналом «Нова Україна».

№ 10

До Ю. Тищенка (Сірого)^I6.XII.1921^{II}

Високоповажаний Пане Добродію!

У відповідь на Ваш лист з д[ня] 3.XII. ц[ього] р[оку], в якому Ви мене просите написати, з яких фондів було Вам виплачено з Віденського Посольства⁴² в Липню 1919 р.^{III} один мільйон австр[ійських] корон, спішу Вам відповісти, що слідує: 1) всі грошеві^{IV} видачі з Посольства за часів мого урядування переходили через касу і робились по^V накладних, в яких зазначувались загальні^{VI} підстави, на яких мали бути видані^{VII} гроші. Отже тому справу і про підстави, на яких були^{VIII} Вам зроблені виплати^{IX} грошеві, Ви можете найти в паперах Посольства, відісланих, як самі мені пишете (про^X це уперше від Вас чую^{XI}, до Міністерства Закордонних Справ.

2) Не маючи тут з собою документів про цю справу, бо весь архів Посольства^{XII} був переданий мною мому наступникові⁴³ при передачі посольства, можу тільки [подати] факт, який Вас інтересує, відтворити виключно^{XIII} по пам'яті, що з огляду на те, що від того часу пройшло вже більше як два роки, може бути недокладним.

^I Прізвище дописав угорі листа М. Савур-Ципріянович.

^{II} Дату дописав М. Савур-Ципріянович.

^{III} Сім слів вставлені, написані над рядком.

^{IV} Слово вставлене, написане над рядком.

^V Слово написано над рядком замість трьох закреслених.

^{VI} Слово вставлене, написане над рядком.

^{VII} Три слова написані над рядком замість закреслених.

^{VIII} Чотири слова вписані під рядком замість закреслених.

^{IX} Два слова вставлені, написані над рядком.

^X Шість слів вставлені, написані над рядком.

^{XI} П'ять слів вписано замість закресленого речення.

^{XII} Шість слів вставлені, написані над рядком.

^{XIII} Слово вставлене, написане над рядком.

Отже поскільки собі пригадую:

а) Ви мені дійсно^I казали тоді^{II}, що гроші ці «Дзвоніві»⁴⁴ належаться за продані «Дніпросоюзові»⁴⁵ книжки.

б) гроші були виплачені Вам на підставі розпорядження тодішнього^{III} Міністра Закордонних Справ Темницького, якому Ви значить теж мусіли докладно представити цю справу.

в) В депозиті в Авст[ро]-Уг[орському] банку⁴⁶, яким розпоряджав уряд У.Н.Р.^{IV} з якого були зроблені ці виплати, містилось кільканадцять [...] ^V мільйонів, асигнованих урядом У.Н.Р. для «Дніпросоюза» і, по скільки собі пригадую, наказ Міністра Закордонних Справ про виплату «Дзвоніві» 1 міл[ьйона] австр[ійських] [корон] мав на увазі власне видачу з цих грошей, які Уряд асигнував «Дніпросоюзові». Поскільки собі пригадую, такі розпорядження уряду У.Н.Р. на виплати з грошей, які були призначені цим урядом для «Дніпросоюза», були не тільки в цьому, але і в інших випадках.

з)^{VI} Що при тих страшенно^{VII} некультурних і грубих методах, з якими еміграційна українська преса (наприклад «Воля»⁴⁷, больш[овицька]^{VIII} «Нова Доба»⁴⁸, і т. д.) підходить до вияснення^{IX} подібного рода справ, ці справи не можуть^X бути чесно і по громадськи вияснені, і порушування їх в цій пресі приносить тільки сором і ганьбу українському імені.

^I Слово вставлене, написане над рядком.

^{II} Слово вставлене, написане над рядком.

^{III} Слово вставлене, написане над рядком.

^{IV} П'ять слів вставлені, написані над рядком.

^V Нерозбірлива сума цифрами замість закреслених п'яти слів.

^{VI} Частина тексту перекреслена.

^{VII} Слово вставлене, написане над рядком.

^{VIII} Слово вставлене, написане над рядком.

^{IX} Слово вставлене, написане над рядком.

^X Два слова написані над рядком замість закреслених слів.

Листом цим даю Вам право користуватись скрізь, де вважатимете потрібним. Тільки у випадку, коли-б Ви хотіли публікувати його в пресі прошу Вас попередньо порозумітись зі мною. Причім дозволяю собі висловити заздалегіть свої погляди на цю справу, а саме, що

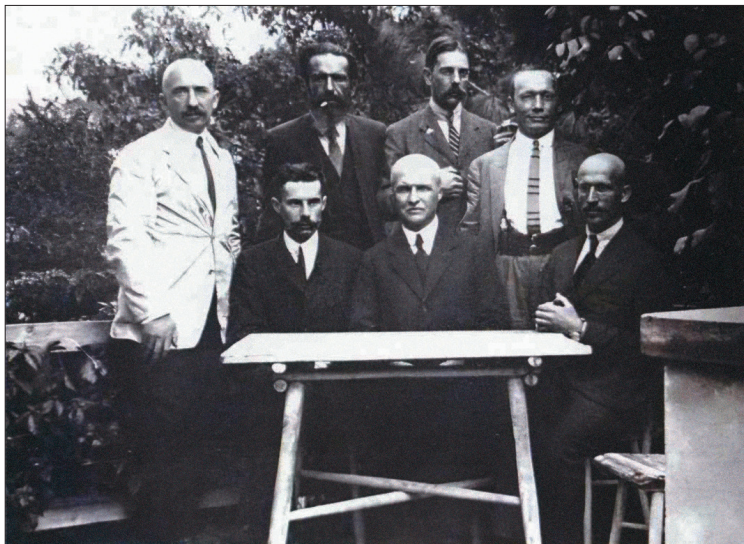
[В. Липинський]

(Там само. — VL-033-0949-0952. Чернетка без закінчення).

ФОТОДОДАТОК



Посольство Української Держави в Австро-Угорщині. Сидять зліва направо: секретар Михайло Біленький, старший радник Іван Токаржевський-Карашевич, посол В'ячеслав Липинський, радник Володимир Полетика, старший урядовець Олена Судиловська; стоять зліва направо: урядовець Олександр Семенів, урядовець К. Пален, урядовець з особливих доручень Андрій Жук, урядовець Іван Хоменко, урядовець Володимир Залізник. Відень, серпень 1918 р.
(Архів Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського, США)



В'ячеслав Липинський і гетьман Павло Скоропадський (у центрі)
серед членів Українського союзу хліборобів-державників. Праворуч від
гетьмана сидить Сергій Шемет. У другому ряду (зліва направо):
Олександр Скоропис-Йолтуховський, Сава Криlach (Людвіг Седлецький),
Адам Монтрезор, Ігор Лоський, Михайло Тимофіїв. Берлін, 1922 р.
(Архів Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. К. Липинського, США)



Українські дипломати. Сидять зліва направо: граф Михайло Тишкевич, барон Микола Василько; стоять зліва направо: Арнольд Марголін, ад'ютант графа М. Тишкевича в українському військовому однострої, Андрій Яковлів. Спаа, 1922 р.
(Архів ім. Д. В. Антоновича Української вільної академії наук у США)



Володимир Темницький. Відень, 1920 р.
(Архів ім. Д. В. Антоновича Української вільної академії наук у США)



Юрій Тищенко (Сірий). Відень, 1920 р.
(Архів ім. Д. В. Антоновича Української вільної академії наук у США)



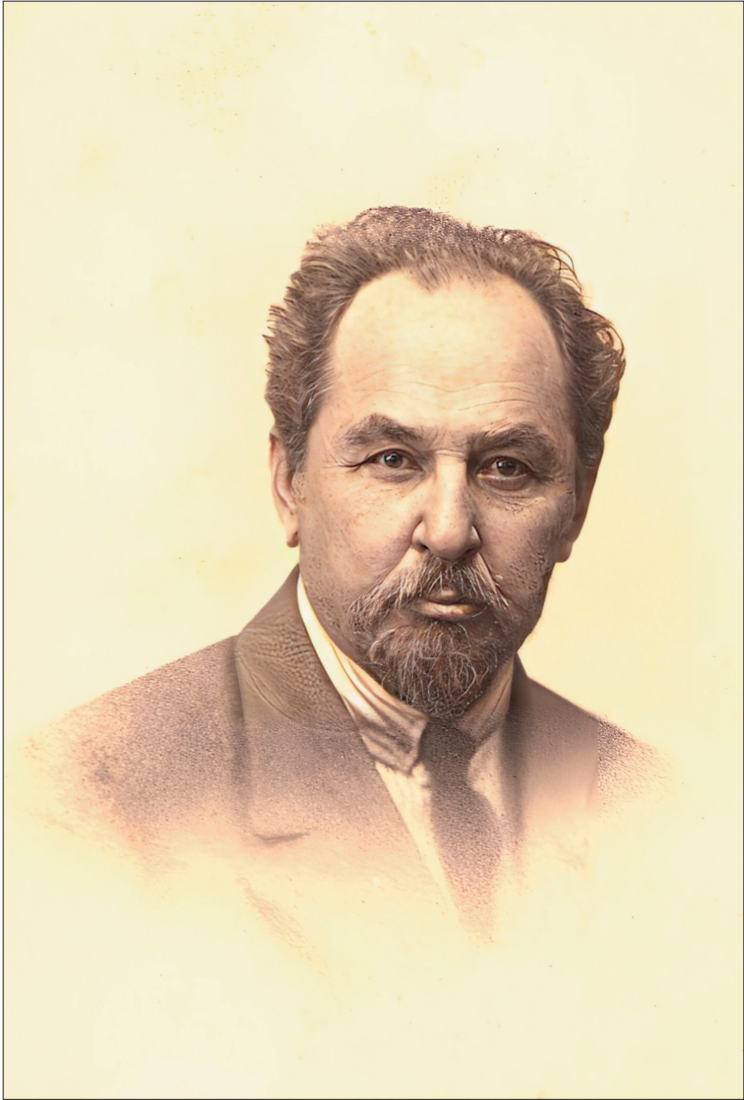
Іван Токаржевський-Карашевич



Іван Хоменко
(Вінницький обласний краєзнавчий музей)



Андрій Чайківський. Портрет роботи М. Анастазієвського. Олія, 1929 р.
(Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття
ім. Й. Кобринського)



Євген Чикаленко

(Архів ім. Д. В. Антоновича Української вільної академії наук у США)

28

До Вельможного Пана Міністра Закордонних Справ
Української Народної Республіки.

Вважаючи, що взятий послідніми часами курс внутрішній політики Директорії і Правительства Української Народної Республіки веде Державу до загибелі, що такими фактами, як розстріл Отамана Балбачана, Правительство Української Народної Республіки стало виразно на шлях партійного террору, прошу Вас, Вельможний Пана Міністре, зараз же звільнити мене як не належачого до сучасних правительствених партій - з посади Посланника Української Народної Республіки у Відні, бо одержавши вчора від п. Сотника Індишевського офіційні вісті про події в Україні, не могу далі репрезентувати таке Правительство, котрого діяльність після мого переконання стала державним і національним злочинном.

В'ячеслав Липинський

*у Відні
26 липня 1919 року.*

Лист В'ячеслава Липинського до міністра закордонних справ УНР
Володимира Темницького від 26 липня 1919 р. із заявою про відставку
з посади посла УНР в Австрії
(Історичний архів УГКЦ у Римі)